

Siniša Vuković
Selca

DVOAKCENATSKA ČEKAVICA

Vesna Pavan: *Razlomljeni igrokaz*, Grafrade, Rijeka, 2000.

Kad bismo napravili retrospektivu čakavskog pjesništva XX. stoljeća, selektirali imena njegovih demijurga abecednim principom ili ma kakvom sličnom metodom, otkrili bismo da je broj čakavskih poetesa gotovo pa zanemariv u odnosu na kvalitativnu postrojbu pripadnika »jačeg« spola. Ali, kad bismo isto istraživanje proveli na vremenskom uzorku konca toga istog stoljeća (primjerice posljednjeg desetljeća), ustanovili bismo posvemašnji obrat. Gotovo da čakavicom pišu samo žene! U recentnijim izdanjima je Drago Štambuk jedno cijelo poglavlje svoje knjige *Uklesano u planinama* posvetio rodnom izričaju svojih bračkih Selaca, Joško Božanić svojom je »specijaliziranom« pomorskom knjigom, *Lingua franca*, izgradio spomenik komiškoj *čakavici*, a sve ostalo »muško« nastojanje čakavaca stiglo je iz sjevernijeg dijela Hrvatske – točnije s Kvarnera – a čine ga Daniel Načinović, Ante Badurina Rumešić, Nikola Kraljić i još rijetko tko. Porazna je činjenica kako se čakavci u cijelom Primorju mogu (doslovce!) svesti na prste jedne ruke.

Vesna Pavan – koju tek dva slova sred prezimena razlikuju od najveće naše poetese svih vremena Vesne Parun – piše jednim oblikom čakavskog govora, *čakavicom*, a to je patrimonijalni leksik rodne joj Garice pokraj Vrbnika na Krku. Slično govorenje može se čuti u nekoliko mjesta na Braču (u Bolu, Nerežišćima i Postirima). Uz to, njezina *čakavica* temelji se na polaritetu ekavice i ikavice, što se zorno može ilustrirati distihom: »*I neka se celi svit / smije.*« (*I deje dat*).

U akcentuacijskom pak pogledu, čini se, postoje veće poteškoće. Oznake naglasaka nije stavljala auktorica, već Silvana Vranić, a sve prema kazivanju Franke Španjić-Milivojević. Riječ je o tome da se među stihovima

iz knjige *Razlomljeni igrokaz* pojavljuju samo dva akcenta: kratkosilazni i dugosilazni. Razlog je to za (manje ili više) opravdanu skepsu, budući da je gotovo nemoguće naći čakavicom pisane stihove, koji svoje prozodijske vlastitosti odaju uz pomoć tek dvije akcentuacijske oznake. Ako već novoštokavska prodiranja u srž tradicionalnoga pučkog govora prepoznajemo pojavom kratkouzlaznoga i dugouzlaznog naglaska (a o učestalosti i stanovitosti uloži zaštitnog znaka, čakavskog akuta, nećemo ni govoriti), pravo je čudo ne sresti oznaku duljine sloga, odnosno njezinu kombinaciju s ma kojim vidom silaznog akcenta. Stoga se ovaj dvoakcenatski sustav ne doimlje pretjerano uvjerljivim, nego naprotiv: nepotpunim, nedorađenim i neistraženim.

Gledom usmjerenim na sam pjesnički kôd Pavanove, naći će se znatno manje zamjerki! Zapravo, osnovna primjedba tiče se »nečakavskih« riječi, a koje ne pripadaju ni standardu! Radi se o posuđenicama i tuđicama, tj. u najmanju ruku »fetivim« štokavizmima, za koje se smislenija uporišta mogu pronaći u žargonskom izričaju, ili pak pisanim medijima; no u pjesništvu, zna se, falabogu, kako leksemi sami po sebi gdjekad predstavljaju pjesmu! Čakavici stranom terminologijom uništava se njezino izvorno značenje pa smisao trenutno postaje mediokritetski. Na taj način dijalekt gubi svoj duh! Ja ipak vjerujem, složiti ćete se, da je pravu čakavsku pjesmu nemoguće prepjevati na standardni književni jezik! U ovome slučaju, čini se, kako su pjesme napisane najprije štokavskim, a potom marginalnim marom prebačene u čakavicu. Ne vidi se, naime, previše čakavice u idućim stihovima: »*A, da. Ne obaziruć se na violinski ključ sprida, na dur il mol, mol, mol, preskačuć citi i takt, neposlušna nota kvari veličanstveno skladnu harmoniju ljudske gluposti.*« (*Za jazz*). Krležijanski, zapravo, možda i jest, ali ovdje je čitava paleta štokavizama zaodjenuta (nažalost prozirnim) velom posredstvom akcentuacije i krnjeg infinitiva; no i naznačena akcentuacija većma se bilježi standardnom izgovoru, te samim time za sam dijalekt i nije od osobita značenja. Citat je iz pjesme u prozi, čiji se oblik poetesi iznimno sviđa, bez obzira što se odveć često njime ne koristi. Više se njime manifestira komponenta kvarnerske »pjesme u prozoru« (T. Benčić), koja je, uostalom, zbližuje s poetskom radionicom Nikole Kraljića.

Međutim, majstorstvo kojim Pavanova uspijeva skladati auditivni meritum svog stihovlja, višekrat nadmašuje dobrano već zabetonirane prosjeke. Njezino zanatstvo tim više valja apostrofirati iz razloga što se koristi, u

većini slučajeva, riječima i sintagmatskim jedinicama koje se još uvijek mogu čuti u živoj praksi rodnog joj podneblja. Varijetet Pavanine čakavice dosta je razumljiv i prosječnom čitatelju, a još bistrije razumijevanje manifestirat će se, naravno, kod bodula diljem dalmatinsko-kvarnerskog otočja. Ipak, ovo nije opravdanje za nedostatak glosarija s tumačenjem manje poznatih riječi na kraju knjige!!!

Vesna Pavan je posebna i stoga što ne primjenjuje ustaljene načine čakavskoga pisma! Ona, *in effect*, prepričava svoje osjećaje. Ne pretjeruje odveć s lavinama (quasi)filozofskih misli – koje i inače ne pristaju dijalekatskome idiolektu – ne usvaja ni deskriptivne metode arhivskoga bilježenja svojeg okruženja – što bi već u slučaju čakavice (iz historio-grafsko-etnoloških i inih razloga) čak i moglo proći, premda suvremena kritika nije baš naklonjena opisnom segmentu pjesnikovanja. I što je još važnije: ne zalijeće se u jobovsku lamentacijsku plačljivost! Nju ne vuku k sebi nihilističke tangente, proizašle iz peripatetičnih strujanja uzrokovanih pravom renesansom scijentizma, odnosno ma kakvim oblicima suvremenog načina života; koji nemilice gaze pred sobom sve na što nailaze, te gaze pritom i iskon i tradiciju i govor i tko zna što još sve...! Tim pošastima, štono se poput parazita zavuku u pero čakavskih demijurga, Pavanova se je lijepo izmigoljila, koristeći se više ispovjednim tonom negoli retoričkim pitanjima, više kolokvijalnim čavrljanjem nego opet nekakvima sapijencijalnim proverbijima. Jednostavnost u izrazu i frazi, neopterećenost lomom stihova, njihovim ulančavanjem, sricanjem i vezivanjem, ali i opkoračivanjem, čine ovu poeziju iznimno prihvatljivom, nadasve sadržajnom, dijelom čak produhovljenom, a iznad svega itekako čitljivom i dopadljivom. Vesna Pavan je na putu pravoga čakavskog poetskog procvata i visokih artističkih dostignuća.